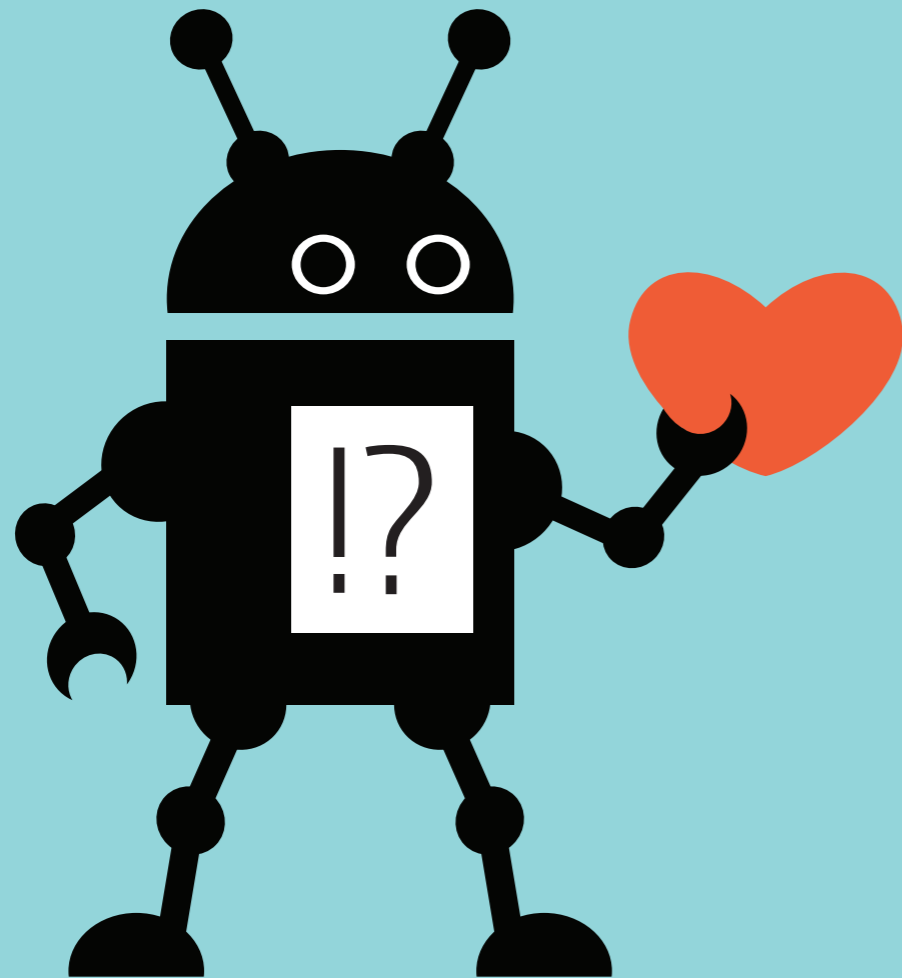

Help!?

Seksuele vorming en techniek op de basisschool

Lezen, schrijven en rekenen, dat leren je kinderen op de basisschool. En waar Den Haag ligt, wanneer de Tweede Wereldoorlog plaatsvond en hoe je van een leeg melkpak een Sint Maartenlampion in elkaar knutselt. Het is niet niks, maar ook niet genoeg, vindt de Nederlandse overheid, en dus heeft ze nog wat onderdelen aan het curriculum toegevoegd: techniek en seksuele vorming. Twee totaal verschillende onderwerpen, die met elkaar gemeen hebben dat scholen nu verplicht zijn ze te onderwijzen. Maar dat gaat niet vanzelf.

Tekst: Renée Salome Laten we eens kijken waarom techniek en seksuele vorming belangrijk worden gevonden, en waaruit de verplichting bestaat. Alles wat je kind op school moet leren staat omschreven in de zogenaamde 'kerndoelen'. In de kerndoelen betreffende natuur en techniek (nr. 40 t/m 46) vind je bijvoorbeeld: 'De leerlingen leren onderzoek doen aan materialen en natuurkundige verschijnselen, zoals licht, geluid, elektriciteit, kracht, magnetisme en temperatuur' (42), en 'De leerlingen leren oplossingen voor technische problemen te ontwerpen, deze uit te voeren en te evalueren' (45). Waarom ze dit verplicht moeten leren? De overheid wil simpelweg dat er meer aandacht komt voor wetenschap en techniek op de basisschool, in de verwachting dat er dan meer scholieren kiezen voor een technische vervolgopleiding. Helemaal niet gek, als je je bedenkt dat onze samenleving meer en meer leunt op techniek.

De huidige kerndoelen zijn ingevoerd in het schooljaar 2009-2010. Sinds 1 december 2012 is er nog iets aan toegevoegd: seksuele vorming. Kerndoel 38 is daartoe uitgebreid, en dus staat er nu: 'De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit in de samenleving, waaronder seksuele diversiteit'. Ook over deze eis is de overheid duidelijk: kinderen moeten leren respect te hebben voor ieders seksuele voorkeur, respectvol met elkaar leren omgaan en weerbaar worden gemaakt tegen seksueel geweld.

Vrijheid blijheid

Goed om te weten wat de overheid wil en waarom, maar hoe de verplichte vakken moeten worden onderwezen, daar worden scholen als vanouds in vrijgelaten. Er worden wel 'inhouden en activiteiten' aangeboden: een 'beschrijving van een mogelijke verdeling van onderwijsinhouden over een aantal jaren'.

Een (ingekort) voorbeeld van de 'activiteiten en doorkijkjes' van kerndoel 42 over het verschijnsel licht: in groep 1 & 2 leren de kinderen licht en donker te onderscheiden. In groep 7 & 8 dat licht zich rechtlijnig voortplant, in kleuren splitst en wordt gebroken. Voor kerndoel 38 staat 'passend taalgebruik bij praten over seksuele onderwerpen' op het menu van groep 1 & 2, en 'plezier, masturbatie, orgasme' komt aan de orde in groep 7 & 8.

"ONZE SAMENLEVING LEUNT MEER EN MEER OP TECHNIEK."

Als gezegd mag iedere school zelf kiezen hoe de lessen worden ingevuld. Gelukkig krijgen ze hulp van buiten: talloze uitgeverijen staan te trappelen om hun lesmethoden te verkopen. Voor techniek kunnen scholen bijvoorbeeld gebruik maken van de methoden Wijzer!, Leefwereld, het verrijdbare laboratorium Wetenlab, Naut, Natuniek, Argus Clou en Binnenstebuiten, om er enkele te noemen. Voor relationele en seksuele vorming in het basisonderwijs heeft Rutgers WPF, kenniscentrum seksualiteit, het lespakket Relaties & Seksualiteit ontwikkeld. Wonderlijk gemaakt is een methode voor seksuele vorming vanuit een christelijke levensvisie. En laten we Dokter Corrie niet vergeten: de grappige 'tv-dokter', die de oudste leerlingen van de basisschool helpt met vragen over de menstruatie, zoenen en schaamhaar. ➤

“MENIG VADER HEEFT EEN NETTE KANTOORBAAN. WAAR KAN JE NOG LEREN TIMMEREN EN SOLDEREN?”

Ongemakkelijk

Keuze genoeg dus. Fijn voor de juffen en meesters! Want hoe ingewikkeld kan het zijn om les te geven in techniek wanneer het hele leerkrachtenbestand bestaat uit knutselende juffen, die nog net weten hoe ze een lampje in moet draaien – maar geen idee hebben hoe het principe werkt? En is het lastig om ‘iets’ aan seksuele vorming te doen op een religieuze school? Vinden leerkrachten het ongemakkelijk om over seksualiteit te praten – en kunnen ze zich wel achter de door de staat aangegevoerde principes (over homoseksualiteit bijvoorbeeld) scharen? De door de overheid verplichte onderwerpen worden niet door alle leerkrachten even enthousiast ontvangen; er is vaak sprake van weerstand. Dat weet Ineke van der Vlugt, programmacoördinator bij Rutgers WPF, maar al te goed. “Sommige leerkrachten hebben moeite met het onderwerp, zijn bang voor weerstanden van ouders of vinden het ongemakkelijk over seksualiteit te praten. Dat geldt trouwens ook voor sommige kinderen. Veel jonge kinderen hebben bijvoorbeeld van huis uit helemaal geen woorden voor hun geslachtsdelen geleerd. In de klas kun je ze helpen die taal te ontwikkelen.” En ook Miriam Klamer-Hoogma, pedagoog en docent op de Pabo van de Hogeschool van Amsterdam, erkent dat veel leerkrachten moeite hebben met het lesgeven in de nieuwe, verplichte schoolonderdelen. “Er is ook veel onwennigheid en weerstand bij leraren om techniekles te geven. Dat komt, vermoed ik, door de feminisering van de maatschappij en het onderwijs. Handenarbeid is aan uitsterven onderhevig en menig vader heeft een nette kantoorbaan. Waar kan je nog leren timmeren en solderen?” De schroom om haar leerlingen in groep 8 lessen seksuele vorming te geven had en heeft Anneke Ubels, sinds jaar en dag juf op een basisschool in Amsterdam-Zuidoost, helemaal niet. Haar mannelijke collega’s wél. “Mannen praten niet graag over dit soort zaken”, weet ze. “Het is geen voetbal.” Maar zelf draait ze dus haar hand niet om voor de lessen over relaties, hoe je met elkaar omgaat, bloot en, deze week aan bod: besnijdenis. Daarvoor maakt ze gebruik van het eerder genoemde lespakket Relaties & Seksualiteit.

So far so good. Maar technieklessen, die geeft ze niet. Dat laat ze over aan haar stagiaires. “Techniek is het meest ondergeschoven kindje op onze school. Volgens mij is het nog niet gevallen dat het verplicht is...”

Robotjes maken

Dat Anneke de technieklessen aan de stagiaires overlaat is geen toeval: op de lerarenopleidingen zijn ze er volop mee bezig. Miriam: “De huidige lichte Pabostudenten doet er al heel veel aan op school. En voor leerkrachten die al voor de klas staan organiseren wij workshops. Zoals ‘Maak van je zand-watertafel een ontdektafel’. De kleuterjuffen die deze workshop volgden waren laaiend enthousiast en gingen gevuld met inspiratie weer hun klas in! Ze ontdekten dat het helemaal niet ingewikkeld is om hun leerlingen techniekonderwijs aan te bieden.” Kleuters en techniek? “Juist!”, roept Miriam uit. “Techniek wordt vooral geassocieerd met oudere kinderen. Terwijl het juist heel erg past bij de manier waarop jonge kinderen leren. Ze zijn nieuwsgierig, stellen veel vragen, zijn nog in alles geïnteresseerd en erg gericht op ontdekken en onderzoeken. Daarom zijn we op de Pabo begonnen met het Jonge Kind Lab. We benaderen scholen hiermee en als ze geïnteresseerd zijn komen we langs om in de school een Jong Kind Lab in te richten. Een licht-en-donker-hoek bijvoorbeeld, of iets met magnetisme. Je moet eens zien wat er gebeurt als je kinderen de mogelijkheid geeft vanuit hun intrinsieke motivatie te ontdekken! Ze maken mozaïeken, graven tunnels in de watertafel of experimenteren met drijven en zinken. Fantastisch! Ook de lessen voor de hogere klassen, die al meer richting ‘science’ gaan, zijn niet heel erg ‘beta-gericht’, maar voor iedereen goed te doen. Van grondboringen tot lampjes aansluiten en robotjes maken.” De leerkrachten die lesgeven met het lespakket Relaties & seksualiteit - inmiddels maakt naar schatting zo’n 40% van de Nederlandse basisscholen gebruik van deze methode - zijn ook zeer goed te spreken over de lessen in de klas. Ineke: “We horen vaak van leerkrachten dat het een hele makkelijke, flexibel inzetbare lesmethode is, die goed aansluit bij de leefwereld van jonge kinderen. En een leuke! We kozen uitdrukkelijk voor een positieve insteek, waarin kinderen meer kennis krijgen over allerlei onderwerpen zoals het eigen lichaam, relaties, de voortplanting, verschillen tussen jongens en meisjes, veranderingen in de puberteit, maar ook verstandig leren omgaan met media, eigen wensen en grenzen ontdekken, vragen mogen stellen en weten waar ze hulp kunnen krijgen. De lessen dragen bij aan een groter zelfvertrouwen, een positief zelfbeeld en meer weerbaarheid. We leren kinderen regie te voeren over hun eigen lichaam, hun eigen wensen en grenzen en respectvol met elkaar om te gaan.”

Techniekopa’s

Hebben leerkrachten wel tijd voor de nieuwe onderwerpen? Juf Anneke: “We moeten keuzes maken, er zitten maar zoveel uren in een schooldag. Bij mij op school zitten veel kinderen met een taalachterstand. We zijn dus veel meer tijd aan taal kwijt. Dat gaat dan toch voor.”

“Er komt weer iets bij”, erkent Miriam. “Maar persoonsontwikkeling is ook een belangrijk onderdeel van de basisschool. En hoe rijker het aanbod, hoe meer ruimte er voor talentontwikkeling is. Scholen die alleen focussen op taal en rekenen noem ik arme scholen.”

Tijd - en kennis van zaken! -, dat hebben gepensioneerd wél, moet De Stichting Bijeen, die de 14 openbare basisscholen in Hoogeveen bestuurt, gedacht hebben. Via Bureau Top, inmiddels opgegaan in TechniekTalent, werd een grote groep ‘techniekopa’s’ bereid gevonden hun leerlingen kennis te laten maken met techniek. Een van die opa’s is Ton Salome. Jarenlang werkte hij als scheepswerktuigkundige (machinist) op vrachtschepen en daarna in de afvalverwerking; techniek kent weinig geheimen voor hem. Is Ton het levende bewijs dat alleen ouwe mannen nog weten hoe een motor werkt? “Het ging er volgens mij vooral om dat ik gepensioneerd was en dus tijd had...”, reageert Ton bescheiden. “Want het kost een hoop tijd hoor, die lessen. Ik was er per keer een halve dag aan kwijt.” Geen wonder dat de leerkracht enige weerstand niet kan onderdrukken... Natuurlijk hadden alle techniekopa’s een technische loopbaan achter de rug. Er was trouwens geen enkele oma bij. Ton: “Terwijl de meiden altijd net zo enthousiast als de jongens waren over de technieklessen!”

Opbloeien

“Ik vind die angst voor techniek van leerkrachten vreselijk jammer”, zegt Miriam. “Want techniekonderwijs levert zoveel op. Het is heel anders dan een rekenles. Het prikkelt de zintuigen, kinderen leren probleemoplossend te denken, hun nieuwsgierigheid wordt gewekt, ze leren samenwerken en overleggen, hypotheses formuleren en verslaglegging. Het is zo’n rijke manier van leren! En bovenal: kinderen vinden het vreselijk leuk. Elk kind bloeit erbij op!” Dat enthousiasme voor techniek herkent Opa Ton zeker: ze vonden het altijd prachtig! “Ik nam altijd koffers vol materialen mee: paperclips, duigen, een plattegrond van een huis waarop je stroom kon aansluiten, slagletters waarmee je met een hamer je naam in metaal kon slaan, boormachientjes, soldeermaterialen, noem maar op. Het leukst vonden ze misschien wel mijn eigen, werkende stoommachientje. En buttons maken, daar waren vooral de meiden gek op.” Ook de lessen seksuele vorming worden heel leuk gevonden en leveren veel op. Ineke: “Wij horen van leraren dat kinderen dit vaak het leukste onderwerp vinden! Wij organiseren jaarlijks de Week van de Lentekriebels – in maart 2015 alweer voor de tiende keer. Leerkrachten gaan dan een hele week met het thema aan de slag. Dit genereert heel veel positieve energie op school, horen we van de leerkrachten die ons lesprogramma gebruiken. Er is minder gedoe tijdens de pauzes en gymlessen, kinderen corrigeren elkaar meer. Er wordt makkelijker over seksualiteit gepraat, kinderen voelen zich veiliger en spreken elkaar eerder op dingen aan. Het levert echt wat op!” Dat kan Juf Anneke alleen maar beamen. “Mijn leerlingen vinden het heel erg interessant en heel erg leuk!”

Vandaag hadden we een les waarbij ik vragen stelde over homoseksualiteit. Kunnen mensen hun gevoelens veranderen als ze verliefd zijn op iemand van hun eigen geslacht? Ken je iemand die homo of lesbisch is? Wat vind je daarvan? En dan volgt er een discussie, waarbij kinderen echt hun grenzen overgaan. Van huis uit mag het niet, van God mag het niet, maar wat vinden ze zelf? Een leerling van mij, een moslim, zei: ‘In de moskee is er geen respect voor homo’s, maar ik vind het oké. Als ze dat nou zelf willen.’ Dan denk ik: heb ik toch wat bereikt in de afgelopen anderhalf jaar!”

Overwegend positief

Kinderen blij, meesters en juffen (uiteindelijk) blij, maar de ouders? Wat vinden die van seksuele vorming op school? Ineke: “Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat ouders overwegend positief zijn, dat ze het op prijs stellen dat de school aandacht besteedt aan relaties en seksualiteit. Ze willen wel graag weten wanneer de lessen starten en welke onderwerpen aan bod komen. En ze willen graag tips krijgen voor de seksuele opvoeding van hun kinderen. De ouderavonden over ons lesprogramma, veelal georganiseerd door de GGD-en, worden altijd heel goed ontvangen. Sommige leerkrachten zijn bang voor de reactie van ouders, maar heel vaak blijkt die angst onterecht te zijn geweest. Als ouders goed geïnformeerd worden door de school, wordt heel veel weerstand weggenomen.” Kortom: de weerstand die er soms is bij leerkrachten (en ouders) voor techniek en seksuele vorming op de basisschool lijkt snel om te slaan in enthousiasme als ze ontdekken hoe leuk en relevant hun leerlingen de lessen vinden en hoe aardig ze ervan worden voor elkaar. Snel vragen hoe op jouw school techniek en seksuele vorming aangeboden wordt! Rest nog de vraag: What’s next? Aan welke vaardigheden heeft de maatschappij behoefte in 2034? Er gaan al stemmen op om programmeren verplicht te maken op de basisschool... Wordt ongetwijfeld vervolgd. ◀

Meer weten?

www.techniektalent.nu
www.iederkindeentalent.nl
www.weekvandelentekriebels.nl
www.lespakketrelatiesenseksualiteit.nl/digilessen

